

На 17 август група от около 50 българи от Плевен, Стара Загора и Казанлък, членове на ПП „Нова Зора”, Историческо дружество „Българска орда” – Стара Загора, туристическо дружество „Сърнена гора” – Стара Загора и други посетиха гроба на Кубрат до украинското село Малое Перещеино, Полтавска област. Поводът беше 100-годишнината от откриването на гроба и на златното съкровище на Кубрат. Всичко това заслужава специално описание и много по-емоционален стил, но аз съм човек, който следва научната логика. Всъщност целта на тази статия е не по-малко важна – да се посочи домашната владетелска титла на Кубрат. По този важен проблем в българската историческа наука цари хаос и тотално несъобразяване с наличните документи и свидетелства.

Титлите, с които чуждите източници отбелязват ранните български владетели, са ясни – архонт (племенен вожд, предводител, велможа), архигос, хегемон (васал), *princeps*, *dux*, *saganus*. Срещат се и няколко титли, давани за лични заслуги към Византия - патриций и кюриос (господин, господар) на Кубрат; кюрис, кесар и доминос - на Тервел. Домашните титли на ранните български владетели обаче остават неясни и хипотетични.

В България най-често Кубрат се титулува с нисшата средновековна тюркска титла *khan* (хан/кан), която означава „*племенен вожд*” (il khan) и е по-нисша от известната тюркска титла за държавен владетел - „*хакан*” (хан на хановете).

Откъде се е появила тази практика да „*ханосваме*” ранните български владетели? Ние нямаме никакви свидетелства за това каква е била домашната титла на българските владетели преди Крум (803-814). В един-единствен каменен надпис Крум е титулуван **архонт увиги**. Подобна титла, *кана сувиги*, са имали неговите наследници Омуртаг (814 – 831) и Маламер (831 - 836). Аналогични владетелски титли, *chaganus vigerius* и

КАКВА Е ВЛАДЕТЕЛСКАТА ТИТЛА НА КУБРАТ ?

Автор: Доц. Иван ИВАНОВ

canizauci

, са записани многократно в латиноезичните източници за аварите, народ, родствен по произход и език на прабългарите. Оттук правя заключението (публикувано в сборник на научна конференция по история и археология, Шумен - 2011 г.), че фразата

каназ

е самостоятелна владетелска титла, равностойна на архонт и хаган.

Всъщност Омуртаговата титла *каназ* и аналогичната ѝ аварска титла *caniz* са заимствани от по-късните славянски владетели на Панония и Великоморавия като княз. Неслучайно в т. нар. Именник на българските владетели, всички владетели от Аспарух насетне са дадени с титлата княз. Идеята, че титлата княз има българо-аварски произход, е изказвана от много автори досега, но без аргументация.

Съвсем по друг начин разсъждават авторите отпреди 70-80 години. През 1929 г. Цв. Радославов, в желанието си да изкара прабългарите тюрки, изказва хипотезата, че посочената дума *KANAE* е гърцизирана форма на тюркското *khan* и може да се чете като “хан”. Това недоказано с нищо предположение се подема и постепенно се вкарва в учебници, статии, надписи, наименования на улици и селища. Нещо повече, без никакво доказателство „

титлата

” хан се прикачва и на по-ранните от Омуртаг владетели. Така се „

създават

” владетелите хан Крум, хан Аспарух, даже и хан Кубрат.

Тази безогледна тюркизация на най-ранната ни история не се съобразява даже с всеизвестния факт, че при тюрките титлата се поставя не пред името, а след името на владетеля - сравни имената на известни личности като Чингиз хан, Осман паша Пазвантоглу, Ахмед ага Барутанлията и т.н. Изрази от вида „хан/кан Кубрат, хан/кан Аспарух”

и другиса неподходящи не само защото Кубрат и Аспарух никога не са били ханове (канове), а и защото с това се унижава владетелското им достойнство.

В последните 20 години историческата наука откри свидетелства, които показват каква е била истинската титла на Кубрат. В откритото при с. Малое Перешчепино съкровище, най-голямото за средновековна Европа, са намерени и три златни пръстена, върху които са записани като номограми титлите и името на собственика. Тези пръстени са показани на снимката, заедно с прочита на техните номограми.

КАКВА Е ВЛАДЕТЕЛСКАТА ТИТЛА НА КУБРАТ ?

Автор: Доц. Иван ИВАНОВ

Най-напред австрийският учен Йоахим Вернер, после и много чуждестранни и български учени разчетоха номограмите върху трите пръстена.

На трите пръстена се вижда името на Кубрат и неговата титла патриций, дадена му от византийския император Ираклий I (610-641) при сключване на междудържавния договор за мир и взаимна отбрана между Стара велика България и Византия, през 632 г. Но на първия, най-голям пръстен, се чете и особената думичка

“бат”

, поставена пред името на владетеля. Думата

бат

не е случайна. Тя е една от най-известните и широко използвани титли и звания в древния индо-ирански свят и означава “

владетел

”, “

военачалник

”, “

първенец

” и други подобни.

Според проф. Борис Парашкевов тази дума присъства и в няколко знакови славянски думи с ирански произход: господ, господар и господин. Например “*госпо*”

д

произлиза от иранския израз

gast pati

, означаващ „

владетел, повелител

” (*pati*) на враговете (*gast*). Староиранското

pati

-

господар

е заимствано в старогръцки като

despot

– господар и осmano-турски като

padishah

- господар на шаховете.

Всъщност не само Кубрат, но и неговият наследник – бат Баян (*Батбаян*), е носел тази титла, защото е бил 4 години начело на държавата.

КАКВА Е ВЛАДЕТЕЛСКАТА ТИТЛА НА КУБРАТ ?

Автор: Доц. Иван ИВАНОВ

След нападението на хазарите бат Баян се покорява и остава със своя народ в земите покрай реките Дон и Кубан. Там се оформя зависимото княжество на т.нар.

черни

(

несвободни

) българи. То надживява Хазария с 50 години и е покорено от Киевска Рус.

Неговите потомци, заедно с придошлите славяни, оформят днешните кубански и донски казаци.

Както изглежда, титлата бат е останала при Баян и безвъзвратно е загубена. Има данни обаче, че народът на Аспарух е продължил да назовава своя владетел, макар и неофициално, с титлата

бат

. Например

в Анонимния български апокриф от XI век Аспарух е наричан с три имена - Исперих, Испор и Батой.

Отец Паисий в своята “История словеноболгарская” също нарича Аспарух с името Батоя, а в почти синхронната история на монаха Спиридон (История во кратце о болгарскомъ народе славенскомъ) Аспарух е наречен Батуя, князь болгарский. В Дуклянския летопис, написан в град Дукля (днес град Бар, Черна гора) в края на 12 век Аспарух е наречен Владин, Владино, Баладес.

Имената Батой, Батоя, Батуя и Владин може да произлизат от посочената по-горе владетелска титла бат

(владетел), която народът е продължил да употребява за известно време по силата на историческата традиция.

Дуклянският летопис е бил написан на сръбски от анонимен свещеник, което обяснява сръбския превод на иранското Батой в славянското Владин.

Според проф. Ив. Добрев титлата бат се среща и при ранните маджарски владетели – Юлай-Бат и Ар-пад. Името на хипотетичния брат на Кубрат – Самбат, също може да съдържа тази титла. **Титлата бат**

може да се съдържа и в известното название “батюшка” на руските царе.

Възможно е топонимът Карнобат да произлиза от Крум (Карно) бат.

В заключение, документираната титла на Кубрат и синът му Баян е бат, а не хан.

{comments on}